

УДК 373.5.011.3–051(477)

Аліна Ваколюк

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статті аналізується специфіка змісту роботи класного керівника, розкриваються форми та основні розділи діяльності в навчальному закладі, організація та виховання учнівського колективу класним керівником. Також звертається увага на вивчення класним керівником учнів та робота з їхніми батьками; плануванням та координуванням своєї роботи з урахуванням всіх особливостей учнів, їх нахилів, інтересів та сформованості колективу.

Ключові слова: класний керівник, зміст роботи, навчальний заклад.

Проблема формування професійної компетентності класного керівника та особливостей змісту його роботи є досить актуальною в наш час. Гостра потреба у підготовці висококваліфікованого, компетентного, конкурентноспроможного фахівця викликана запитамі сьогодення, соціально-економічними умовами, загальноєвропейськими тенденціями розвитку освіти.

Класний керівник – це головна людина у вихованні та розвитку особистості, яка здійснює педагогічну діяльність серед учнів класу, окремими учнями, їхніми батьками; організовує позаурочну та культурно-масову роботу; сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів.

Роль діяльності педагога-вихователя, класного керівника вивчали (А. Макаренко та В. Сухомлинський); теоретичні та методичні основи підготовки педагога до класного керівництва (І. Бех, О. Дубасенюк, Б. Кобзар, Л. Міщик, Г. Троцько); основні вимоги до знань і вмінь класного керівника, проблеми професійної та психолого-педагогічної компетентності вчителів (Ю. Алферова, Т. Браже, С. Бреус, В. Воронова, В. Кричевський, М. Лук'янова, А. Маркова, Є. Смірнова, В. Сластьонін, Л. Спірін, Г. Сухобська); формування в учнів гуманних взаємовідносин (В. Білоусова, Г. Васянович, Т. Тюріна); питання проблеми змісту, методів, форм організації виховної роботи (М. Болдирєв, В. Оржеховська, М. Рожков); зміст діяльності класного керівника зі школярами в сучасних умовах (І. Бех, О. Газман, Г. Селевко, В. Киричук); робота з батьками вихованців (І. Дружиніна, Р. Капралова, Н. Петров)[1].

Метою статті є обґрунтування змісту роботи класного керівника в навчальному закладі.

Нова епоха несе за собою нову ментальність (спосіб мислення, загальна духовна налаштованість, установка індивіда до навколишнього світу), яка вимагає від вчителя інноваційних підходів у вихованні, знання сучасних методик і форм виховної роботи з учнями. В умовах економічної кризи професія вчителя стає менш популярною, середній вік їх у загальноосвітніх школах становить 45–50 років, цим пояснюється застосування в навчанні та вихованні застарілих методик.

Основні нормативно-правові документи, якими користуються сучасні педагоги, спрямовують їхню діяльність на розвиток особистості та реалізацію ідей національного виховання, підтримки молоді у різних сферах її діяльності в умовах того регіону, де вони мешкають. Вхідження України до Європейського простору зумовлює суттєві зміни в освіті, що вимагає вдосконалення системи виховання молоді. Реформування системи освіти в Україні, суть якої розкривають Закон України «Про загальну середню освіту», «Національна доктрина розвитку освіти», спонукає до глибокого вивчення і творчого осмислення позитивного навчально-виховного досвіду, реалізації нових інноваційних форм роботи з молодими вчителями, зокрема класними керівниками, від яких у першу чергу залежить досягнення мети виховання [2].

Класні керівники – педагоги, які постійно спілкуються з учнями, закріпленими за ними, різнобічно впливають на них і водночас працюють за предметною системою. Тобто, крім викладання певного предмета, він дбає про об'єднання зусиль учителів, які працюють у певному класі, координацію їхніх вимог для поліпшення результатів виховної та навчальної роботи з учнями класу.

Класний керівник планує і координує всю виховну роботу з класом з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів і інтересів, рівня сформованості учнівського колективу, сприяє розвитку самоврядування в класі, створює умови для організації змістовного дозвілля, проводить відповідні заходи щодо профілактики правопорушень [3, с. 73].

Сучасна педагогіка характеризується переосмисленням і зміною багатьох поглядів і підходів, відмовою від деяких усталених традицій та стереотипів. Адже сучасне суспільство висуває нові вимоги не тільки до завдань, змісту, технологій освіти, але й до особистості педагога.

Сьогодення потребує від нас, педагогів, високого рівня професіоналізму володіння сучасними технологіями навчання і виховання. А особливу увагу необхідно приділити вмінню постійно вчитися й самоудосконалюватися, творчому підходу під час виховання і навчання учнів.

Хорошим класним керівником стати нелегко. Проте ним може стати кожний учитель, який при наявності високих моральних якостей наполегливо працює над собою, сумлінно ставиться до дорученої справи.

Школярі часто згадують трудові справи, захоплюючі екскурсії та походи, шкільні вечори та веселі новорічні ялинки, яскраві доповіді й гарячі диспути [4, с. 58].

Основними перспективними формами виховної роботи є:

1. Інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, інтелектуальні ігри, ринги, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії, держави і права, «жива газета», створення малюнків).
2. Діяльнісно-практичні, групові (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, ярмарки, народні ігри, огляди-конкурси, олімпіади).
3. Інтегративні (шкільні клуби, КВК, фестивалі, гуртки).
4. Діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування).
5. Індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо).
6. Наочні (музеї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, стінгазети, тематичні стенди тощо) [5, с. 32].

Основні розділи діяльності класного керівника:

- виховна діяльність;
- вивчення учнів;
- організація і виховання класного учнівського колективу;
- підвищення якості знань та зміцнення дисципліни;
- координація виховної діяльності учителів;
- робота з батьками учнів.

Виховна діяльність класного керівника складна й багатогранна. Класний керівник проводить різноманітну виховну роботу з колективом учнів, з учителями свого класу, з батьками та громадськістю. Завдання виховної діяльності визначаються загальними завданнями виховання та конкретними умовами життя класу. Керівник повинен дбати про всебічний розвиток учнів, про виховання у них переконань, працьовитості, колективізму, про підвищення успішності та зміцнення дисципліни, про підготовку до праці.

На різних етапах розвитку колективу висуваються конкретні завдання виховання і, спираючись на учнівський колектив, впроваджується різноманітні виховні засоби роботи з класом та з окремими учнями. При цьому враховуються вікові особливості учнів, рівень їхніх знань та стан успішності, дисципліни в класі, наявність таких якостей як працьовитість, колективізм, усвідомлення громадського обов'язку [6, с. 94].

Вивчення учнів. Класне керівництво починається, як правило, з вивчення класу й окремо кожного учня. У результаті створюються необхідні умови для правильної, раціональної організації виховної роботи, для здійснення індивідуального підходу. Вивчення учнів триває упродовж усього їхнього навчання. Це допомагає краще організувати виховну роботу. Приступаючи до вивчення школярів, класний керівник повинен

добре пам'ятати вказівку А. С. Макаренка про те, що «...знання вихованця повинно прийти до вихователя не в процесі байдужого його вивчення, а тільки в процесі спільної з ним роботи і найактивнішої допомоги йому».

Вихідним етапом для глибокого вивчення учнів є початкове знайомство з ними. В інструктивно-методичних вказівках про поліпшення роботи класного керівника в школі сказано: «Приймаючи новий клас, класний керівник повинен, докладно і всебічно вивчити кожного учня, його інтереси, нахили і запити, побутові умови. Це важливо для будь-якого класу, особливо для п'ятого, коли припиняється виховний вплив на дитину одного вчителя, коли в класі викладає кілька вчителів, а нерідко і сам клас формується з учнів різних шкіл.

Беручи ці міркування до уваги, треба намічати класного керівника для майбутнього п'ятого класу вже в другому півріччі навчального року для того, щоб він протягом півріччя по можливості знайомився з учнями 4 класу, побував у них на уроках, спостерігав учнів поза уроками, був присутній на випускних екзаменах тощо.

При таких умовах робота класного керівника в 5 класі відзначатиметься певною наступністю у справі виховання учнів і матиме з самого початку занять більш організований характер».

Вчителі застосовують різні методи вивчення учнів. Такими методами є: спостереження, індивідуальні бесіди з учнями, їх батьками, товаришами і педагогами, вивчення різних учнівських робіт, записів у журналі поведінки, відзивів учнів у зошитах з позакласного читання тощо [4].

Організація і виховання класного учнівського колективу. Це один з основних, провідних розділів роботи. Згуртовуючи учнів у дружний і цілеспрямований колектив, класний керівник створює передумови для успішного розв'язання навчально-виховних завдань. Виховні години спрямовані на пізнання себе, своєї психіки, своїх сильних та слабких рис, моральних якостей та розвиток позитивного самовідношення.

Правильна побудова колективу передбачає встановлення певних відносин між його членами – учнями: підпорядкування особистих інтересів інтересам колективу, взаємну повагу, здійснення товариської взаємодопомоги, вміння за дорученням колективу ставити вимоги до товариша і вміння підкорятися розпорядженням товариша як уповноваженого колективу.

Важливим фактором організації учнівського колективу є забезпечення єдності, дружнього співробітництва його членів. Це передбачає єдність цілей і завдань, які стоять перед класом, єдність загальних і особистих інтересів учнів. Така єдність цілей і завдань, поєднання загальних і особистих інтересів знаходять свій конкретний вираз у спільній діяльності членів колективу, в розв'язанні загальних справ. Тому класному керівникові слід при організації учнівського колективу прагнути до того, щоб клас згуртувався, виконуючи

поставлені перед ним навчальні і трудові завдання.

В усій своїй діяльності по організації учнівського колективу класний керівник повинен уміло поєднувати педагогічне керівництво з наданням учням (звичайно, з урахуванням їх віку) необхідної свободи для того, щоб вони могли виявляти свою ініціативу, вчилися самостійно розв'язувати ті чи інші питання. Таким чином, забезпечення ініціативи і самодіяльності в класному колективі є необхідною передумовою його правильної організації.

Підвищення якості знань та зміцнення дисципліни. Високий рівень знань і свідомо дисципліна – найважливіші показники правильної організації навчально-виховної роботи. Потрібно дбати про підвищення якості знань школярів, намагаючись запобігти відставанню окремих учнів і другорічництву в своєму класі.

Помітне місце в діяльності посідає виховання свідомої дисципліни та привчання до виконання правил співжиття. Це досягається поступово, в результаті повсякденної виховної роботи [3, с. 47].

Координація виховної діяльності учителів. Класний керівник покликаний координувати й спрямовувати виховну роботу вчителів свого класу. У ньому повинен діяти колектив педагогів з єдиними вимогами до учнів, з індивідуальним підходом до них. Тобто, постійно зустрічатися з учителями свого класу, обговорювати виконання єдиних вимог, якість знань і стан дисципліни. Великого поширення в досвіді роботи набувають класні учнівські збори та вечори з участю вчителів. Вони виступають з доповідями та повідомленнями, обговорюють нові книжки чи питання, пов'язані з життям класу. Це допомагає вчителям встановити тісний контакт із школярами. На уроці, біля класної дошки такий контакт не завжди можливий. Набагато легше встановлюється взаємодія у позанавчальний час. Завдання класного керівника – організувати цю діяльність, допомогти вчителям свого класу повніше здійснювати виховні функції.

Робота з батьками учнів. У загальній системі роботи школи з сім'єю велике значення робота класного керівника з батьками свого класу.

Загальношкільні заходи, – збори, лекції на педагогічні теми, конференції по обміну досвідом, батьківські дні – поєднуються і доповнюються класними заходами.

У роботі з батьками перед класним керівником стоять такі головні завдання:

- пропаганда педагогічних знань і допомога батькам у вихованні дітей;
- залучення батьків учнів до надання допомоги школі.

Виявлення позитивного досвіду сімейного виховання, широка пропаганда його серед батьків свого класу і винесення кращого досвіду на загальношкільні збори і конференції по обміну досвідом виховання

дітей в сім'ї.

Для здійснення цих завдань класний керівник використовує різноманітні форми роботи з батьками. Основними з них є:

1. Класні батьківські збори.
2. Робота з активом батьків.
3. Індивідуальна робота з батьками:
 - а) відвідування сім'ї учня;
 - б) запрошення батьків у школу;
 - в) переписка з батьками.

Зрозуміло, спілкування з батьками на зборах, засіданнях батьківського комітету відбувається регулярно, але це малодійове. А далі – постійний телефонний контакт, зустрічі, бесіди поза школою, спілкування через учнівський щоденник. Так, вчителі, – зрозуміліші батькам, а батьки – вчителям. Налагоджується взаємодія, взаєморозуміння [6, с. 110].

Підводячи підсумки, слід звернути увагу на те, що успішна діяльність класного керівника можлива лише за умови чіткого планування виховної роботи в класі, яке допомагає визначити цілісну виховну систему, проектувати розвиток усього колективу класу і окремих його членів. План роботи класного керівника – це науково обґрунтоване проектування становлення і розвитку колективу учнів класу і кожного вихованця зокрема. Він складається з таких структурних елементів: характеристики класу, завдань виховання, системи виховної діяльності.

Планування виховної діяльності потребує від класного керівника передусім аналізу стану справ в учнівському колективі, ознайомлення з передовим досвідом і рекомендаціями психолого-педагогічної науки. На основі аналізу складають характеристику класу, в якій відображають стан рівня вихованості колективу і окремих учнів, ступінь згуртованості колективу, дієвість громадської думки в ньому, стиль взаємин між членами учнівського самоврядування і рядовими членами колективу, відхилення від норм поведінки окремих учнів та їх причини й інші особливості. Така характеристика дає можливість намітити конкретні завдання виховної роботи з класом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черноусова Ф. П. Напрями, зміст, форми і методи виховної роботи класного керівника на діагностичній основі / Ф. П. Черноусова. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2004. – 160 с.
2. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 травня 1999 року № 651–XIV // Законодавство про освіту. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 159 с.
3. Попова С. І. Педагогічна підтримка в роботі вчителя і класного керівника / С. І. Попова. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2005. – 176 с.

4. Гуткина Л. Д. Настільна книга класного керівника / Л. Д. Гуткина. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2004. – 144 с.
5. Класний керівник у сучасній школі : метод. посіб. / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко та ін. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1996. – 156 с.
6. Созоне В. П. Організація виховної роботи в класі / В. П. Созоне. – М. : Центр «Педагогічний пошук», 2002. – 160 с.
7. Рекомендації щодо планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальноосвітньої середньої освіти, Міністерство освіти і науки України від 30.08.2002 року № 1/9-392 // Директор школи. – 2003. – № 3–4.
8. Класному керівнику : навч.-метод. посібник / під ред. М. І. Рожкова. – М. : Гуманіст : Вид. центр «ВЛАДОС», 2001.
9. Стефановська Т. А. Класний керівник: Функції та основні напрями діяльності : навчальний посібник для вузів / Т. А. Стефановська. – 2-е изд., стереотип. – М. : Академія, 2006. – 192 с.